

Intervenció de Joan Martí i Castell, president de la Secció Filològica de l'IEC, en l'acte inaugural del «Simposi Internacional sobre el Català al Segle XX»

Sala Prat de la Riba de l'IEC

Barcelona, 25 d'octubre de 2007

Il·lm. Sr. Salvador Giner, president de l'IEC

Il·lm. Sr. Francesc Vallverdú, coordinador del Simposi

Benvolguts col·legues i amics

La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans no podia deixar passar l'ocasió de la celebració del Centenari de la Corporació sense haver fet una reflexió profunda sobre la llengua catalana al llarg del segle XX. Per una raó cronològica, és clar, ja que fou a inicis d'aquest segle que Enric Prat de la Riba fundà l'Institut. Però no és aquest el motiu principal. Allò que és més rellevant per al compromís a què m'he referit és la situació sociolingüística en què es trobava la llengua catalana.

Una situació que té unes singularitats ben destacables, perquè passà per moments de signe ben distints pel que fa al seu futur. Ara: al marge de les vicissituds tan diferents, es produeix un fet que al meu parer és indiscutible: el segle XX, en la seva primera meitat, es pot definir ras i curt com el segle de la salvació de la llengua catalana, actuant-hi com a protagonista tota la societat i l'Institut d'Estudis Catalans, de manera particular.

A ningú no se'ns amaga que si haguéssim arribat al 1936 sense haver-se celebrat el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906) i sense haver-se creat l'Institut el 1907 i la seva Secció Filològica el 1911, avui no solament no seríem aquí, a la seu de l'Acadèmia Nacional de la Llengua Catalana, sinó que, sense l'acadèmia, tampoc no hi hauria ja la llengua. Aquesta és l'enorme significació que té el segle XX per als territoris on és pròpia: el segle de la seva salvació, hi insisteixo.

Heretarem del segle XIX el catalanisme i, doncs, la preocupació pels problemes lingüístics i culturals que el Noucentisme mirà d'endreçar i que la Mancomunitat desenvolupà amb entusiasme; entusiasme frustat ferotgement pel cop d'Estat de Primo de Rivera, qui s'apressà a suprimir-la.

En conjunt el català visqué un espectacular procés de normalització; refermà el caràcter de llengua d'alta cultura, tot neutralitzant situacions diglòssiques fortament arrelades, i avançant en tots els fronts, recuperant el caràcter de llengua oficial. La II República i la Generalitat n'augmentaren decisivament el prestigi, amb totes les contradiccions que es vulguin.

L'extensió social de la llengua no hauria estat suficient. Li calia la normativització que permetés comptar amb un idioma unitari emprat amb la disciplina convenient. Als primers quaranta anys del segle XX s'assolí l'objectiu. Un fet històric aglutina esforços que empenyen a la tasca imprescindible: el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat a Barcelona l'any 1906, on es posà en primer pla la necessitat d'una preceptiva per a tothom i alhora la voluntat que la llengua catalana esdevingués l'idioma nacional dels seus territoris.

Del Congrés es féu el salt transcendent a la constitució de l'Institut d'Estudis Catalans, on Pompeu Fabra liderà la recerca per a establir l'ortografia, la gramàtica i el lèxic literaris.

Des del 1939, la repressió franquista s'allargà fins a la nàusea tràgicament i amenaçà novament la llengua catalana. Però sortosament, d'una banda, ja teníem la labor enllestida de la seva normativització i, de l'altra banda, gràcies al coratge i la dedicació total de Ramon Aramon i Serra, l'Institut d'Estudis Catalans resistí, no s'aconseguí d'abatre'l. La segona edició del Diccionari general de la llengua catalana, dirigida pel mateix Ramon Aramon, fou la restitució del nostre cabal lèxic ordenat, sense la qual s'hauria pogut estroncar la difusió de la normativització del català.

Heus aquí per què he dit que el segle XX és el que assegura la recuperació i la continuïtat de la llengua, i per què la Secció Filològica hi havia de dedicar moments de reflexió i d'anàlisi.

I amb el millor sentit de responsabilitat de què hem estat capaços ho hem fet: hem rememorat el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, amb un cicle de conferències que s'ha impartit arreu de les terres on es parla, i avui encetarem el Simposi Internacional sobre el Català al Segle XX, des d'una perspectiva necessàriament àmplia, en què aprofundirem sobre qüestions de demolingüística, de contacte i conflicte lingüístics, de multilingüisme i multiculturalisme; sobre l'ús social del català, com a llengua oficial i pròpia a l'Administració pública, a la Justícia, a l'ensenyament, des de la primària fins als estudis superiors i, doncs, fins a la seva presència en l'alta recerca; sobre la incidència en els mitjans de comunicació i les noves tecnologies; en el món econòmic, laboral. I, alhora, analitzarem també la realitat interna del sistema lingüístic, des de l'òptica de la preceptiva que necessitem o de la normativització en l'onomàstica, la lexicografia i la terminologia.

No es tracta tant d'arribar a cap diagnòstic. Entre altres motius, perquè ja el sabem d'antuvi. La llengua catalana ni té la presència que hauria de tenir en els seus dominis ni s'empra amb la competència que hom constata amb les llengües pròpies en altres països avançats.

Sabem que el procés de normalització és i es fa llarg; massa llarg; que probablement no s'acabarà mai. Quan creus que ja s'acaba, torna a

començar! I sovint amb realitats de context molt peculiars i complexes: al segle passat, la dels nouvinguts de la península, del mateix estat espanyol, la qual converteix en definitiva la presència dominant de la llengua espanyola als territoris catalanoparlants; avui, la dels nouvinguts d'arreu del món, que constitueixen un fenomen que demana una capacitat molt notable per a ser acollidors, justos, solidaris, respectuosos, i alhora maldar com sempre o encara més perquè el nostre país petit sobrevisqui.

Més que arribar a cap diagnòstic, serà bo que hi exposem allò que entenem que pot obrir-nos camins cap al futur en tots els àmbits que he indicat. Si ho aconseguim, serà prou.

Els dos compromisos a què la Secció Filològica ha volgut lligar-se en el Centenari de l'Institut, els ha coordinats la mateixa persona: el senyor Francesc Vallverdú, a qui vull expressar públicament l'agraïment per l'eficàcia i el rigor que ha demostrat, mogut per un sentit de responsabilitat que l'honora. Segur que no li ha estat gens fàcil lligar tots els caps fins a arribar a tancar el programa que tots vostès coneixen. Però se n'ha sortit de manera excel·lent.

Gràcies també al president de l'Institut d'Estudis Catalans, Il·lustríssim senyor Salvador Giner, perquè ens ha fet sempre costat en aquestes iniciatives, com ens fa costat en totes.

Gràcies als ponents, especialment els qui heu vingut de molt lluny i que atorgueu al Simposi el caràcter d'internacional.

I gràcies a vostès, que han volgut assistir a les sessions del Simposi que inaugurarem. La seva presència ens esperona. I sobretot és la que justifica que paguin la pena tots els esforços a què estem obligats.

Joan Martí i Castell
President
Secció Filològica
Institut d'Estudis Catalans